

AH AYETLERİ

“Furuğ Ferruhzad Hakkında Söylenmemiş Sözler”

Nasser Saffarian 1975 yılında Tahran’da doğdu. İngiliz Edebiyatı eğitimi aldı. Yönetmen, film eleştirmeni ve gazetecidir. 1991 yılından beri *Film Monthly*, *Selam*, *Âdine*, *İran*, *Sinema-ye Cihan*, *Mehr*, *Sinema-ye Nov*, *Gozareş-e Film*, *Donya-ye Tasvir*, *Zenân*, *Novrûz*, *Hemşehri*, *Film International* gibi çeşitli sinema dergilerinde ve gazetelerde sinema yazıları kaleme almaktadır. 10’dan fazla kısa film ve belgeselin yönetmenliğini yapmıştır. Halen Tahran’da yaşamaktadır.

Filmleri: *Serd-e Sebz* (2002), *Câm-e Cân* (2002), *Ovc-e Movc* (2004), *Âvaz-e Âfetâb* (2003), *Otostop* (2005), *Vagt-e Hüb-e Mosâib* (2006), *Âzadî der Meh* (2007), *Hâtere der Gâb* (2009), *Bânû Merâ Deryâb* (2010), *Hâtereha-ye Hat-hati* (2015), *Şeb-e Şeydâyi* (2015), *Men Fegat Şâirem*, *Cenâb Servân!* (2015).

Kitapları: *Merdi kî Şebih-e Şi’r-e Hod Nist* (söyleşi), *Âyehâ-ye Âh* (söyleşi).

Derya Önder 1973 doğumlu. Mimarlık ve işletme eğitimi aldı. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü’nde yüksek lisans yaptı. Halen aynı bölümde doktora çalışmasını yürütmekte, hayatını kitap editörlüğü yaparak İstanbul’da sürdürmektedir. *Ceza Defteri* (2002) ve *Akasya Telaşı* (2008) adlı iki şiir kitabı ve çok yazarlı kitaplarda yer almış makaleleri bulunmaktadır.

Makbule Aras Eivazi 1972’de doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu, aynı fakültede Eski Türk Edebiyatı alanında yüksek lisans yaptı. Farsça öğrendi ve Türk edebiyatının yanı sıra İran edebiyatıyla da ilgilenmeye başladı. *Varlık*, *kitap-lık*, *Notos*, *Virgöl*, *Cumhuriyet Kitap*, *Öteki-siz*, *Ç.N.*, *Sıcak Nal*, *Duvar* gibi çeşitli dergilerde deneme, eleştiri, inceleme, çeviri ve öyküleri yayımlandı. Yayımlanan çeviri kitapları: *Yeryüzü Ayetleri*, Furuğ (Can Yayınları, 2008); *Kör Baykuş*, Sâdik Hidâyet, (Kırmızı Yayınları, 2015); *Kış Uykusu*, Goli Taraghi (YKY, 2016); *Top*, Gulam Hüseyin Sâedi (F Eivazi ile, YKY, 2017); *Bayel Ağıtçıları*, Gulam Hüseyin Sâedi (F Eivazi ile, YKY, 2017); *Dendil*, Gulam Hüseyin Sâedi (F Eivazi ile, YKY, 2019) *Rüzgâr Bizi Götürecek*, Furuğ Ferruhzad (YKY, 2019).

NASSER SAFFARIAN

Ah Ayetleri
“Furuğ Ferruhzad Hakkında
Söylenmemiş Sözler”

Söyleşi

Çevirenler
Derya Önder
Makbule Aras Eivazi

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5445
Edebiyat - 1552

Ah Ayetleri - "Furuğ Ferruhzad Hakkında Söylenmemiş Sözler" / Nasser Saffarian
Özgün adı: *Âyeha-ye Âh: Negoftehâ-ye ez Zendeği ve Kar-e Furuğ Ferruhzad*
Farsçadan çevirenler: **Derya Önder - Makbule Aras Eivazi**

Kitap editörü: **Cennet Türker**
Düzeltili: **Çetin Şan**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Arzu Yaraş**

Baskı: Sena Ofset Ambalaj, Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu Sk. 2. Matbaacılar Sitesi B Blok
Kat: 6 No: 4NB 7-9-11 Topkapı - Zeytinburnu / İstanbul
Telefon: (0 212) 613 38 46
Sertifika No: 12064

Çeviriye temel alınan baskı: Nesr-e Nov, Tahran, 2007, 2. Baskı
1. baskı: İstanbul, Eylül 2019
ISBN 978-975-08-4562-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2018
Sertifika No: 44719
Copyright © Nasser Saffarian

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
[facebook.com/YapiKrediKulturSanatYayincilik](https://www.facebook.com/YapiKrediKulturSanatYayincilik)
twitter.com/YKYHaber
[instagram.com/yapikrediyayinlari](https://www.instagram.com/yapikrediyayinlari)

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Bu kitap, *Se Gâne-e Furuğ Ferruhzad*'ı (Furuğ Ferruhzad Üçlemesi) oluşturan filmler için yapılan söyleşilerin bir araya getirilmesinden oluşmuştur:

Serd-e Sebz (Soğuk Yeşil) – Yaşamı ve Ölümü (2002, 60 dk)

Câm-e Cân (Can Kadehi) – Şiirleri (2002, 60 dk)

Ovc-e Movc (Dalğanın Doruğu) – Sinema, Tiyatro ve Resim (2004, 32 dk)

Araştırma, metin, yapımcı, yönetmen: Nasser Saffarian

Montaj: Sohrab Hüsrevi-Behmen Kiyarüstemi

Müzik: Ommid ReSIDANA

Görüntü ve Işık: Bayram Fazli ve Babek Bezrafşan

Dış Ses: Ahmet Rıza Ahmedi-Behnaz Caferi

Se Gâne-e Furuğ Ferruhzad, Furuğ'la ilgili yayımlanmamış konuşma ve fotoğraflardan faydalanarak hakkında söylenmemişleri, yaşamının bilinmeyen yanlarını ortaya çıkarıyor, siyasi faaliyetleri ve gözaltına alınmasına ilişkin yeni bilgileri, İbrahim Gülistan'la tanışmasını, muhafazakârların ona karşı çıkışlarını vb sunuyor. Furuğ'un kendi evinde, İbrahim Gülistan yanındayken ve ünlü İtalyan yönetmen Bernardo Bertolucci'yle söyleşi yaparken görüldüğü filmlere tanık oluyoruz.

İçindekiler

Başlamadan Önce • 9

Yaramaz Bir Kız Çocuğunun Zamansız Evliliği • 17
BETÜL VEZİRİTEBAR

Cumhuriyetçilik ve Sol Düşüncesi • 29
EMİR MESUD FERRUHZAD

Mahallenin Oğlanlarını Dövmek • 40
PURAN FERRUHZAD

Şapur'un Ailesinin Yarattığı Zorluklar • 58
MENUÇEHR ATEŞİ

Asi Bir Sima • 67
M. AZAD (MOHAMMED MOŞERREF AZADTEHRANİ)

Cefa ile Mübalâğa Arasında Bir Efsane • 75
AYDIN AĞDAŞLU

Furuğ ve Bertolucci: Mahkûmların Kurtuluşu • 84
AHMED RIZA AHMEDİ

On Altıncı Tokat • 93
PERVİZ BEHRAM

Sinemanın Şiirdeki Gölgesi • 97
SİMİN BEHBAHANI

Oyuncunun Yeteneği ve Aşkı • 104
BEHRAM BEYZAYİ

Tekrarlardan Yorgun • 112
PERVİZ PURHÜSEYİNİ

Son Günlerin Atmosferi • 117

CELAL HÜSREVŞAHİ

Görülmemiş Oyunlar • 124

MUHAMMED ALİ SEPANLU

Açık Konuşmak ve Ailevi Cesaret • 132

HÜSREV SİNAYİ

Yalnızlık ve Şiir Yazma Sıkıntısı • 138

PERVİN TAHBAZ

Movc u Mercân u Hârâ'nın Dış Sesi • 142

EMİR HUŞENG KAVUSİ

Cüzamlıların Düğününde Dans • 148

EMİR KERRARİ

Hasretin Resmi • 156

PERVİZ KELENTARİ

Furuğ'un Ölümü: Gülistan'ın Ölümü • 158

KAVE GÜLİSTAN

Konuşma Dilinin Öncüsü • 164

HUŞENG GOLŞİRİ

Önemli Fakat Fevkalade Değil • 170

HUŞENG GOLMEKANİ

İlk Şiirin Hayhuyu • 181

FERİDUN MOŞİRİ

Randevu - Elmas 33 • 189

DARYUŞ MEHRCUYİ

Ev Karadır: Orijinal Versiyon • 195

Kronoloji ve Furuğ Ferruhzad'ın Yaşamından Kesitler • 202

Fotoğraflar • 213

Başlamadan Önce

1980’li yılların başıydı, ilkokulda okuyordu. Bir an evvel büyümek istiyordu. Sonraları pişman oldu zira büyüklerin dünyasının ne kadar katı, acımasız ve karanlık olduğunu gördü. Aklına gelenleri, büyüklere sormak istediklerini yazdığı küçük bir defteri vardı.

Bir keresinde Furuğ’a, Furuğ Ferruhzad’a ait bir ibare gördü: “Ufuk dikeydir ve hareketse fıskiye gibi.” Kendi kendine düşünüp durdu, ufuk nasıl dikey olabilirdi? Sınıfta öğretmene sordu, karşılığı rehberlik servisine gönderilmesi oldu. Bir sonraki aşama defterinin elinden alınmasıydı. Bu defter onun için çok özel ve değerliydi. Aklı hep defterde kaldı. Okula fazla eşya getirmemesini söylediler. Rehberlik hocası başını okşayarak şöyle dedi: “Furuğ Ferruhzad’ın ne pislik olduğunu biliyor musun?” Şaşırması, “pislik”in ne demek olduğunu bilmiyordu. Başını önüne eğip susarak odadan çıktı. Furuğ onun için büyük bir soru işaretine dönüştü.

Kendi kendine ufkun dikey olduğuna (mutlaka dikey olmalıydı) inanan bir kadının, “pislik” kabul edilen bir kadının nasıl bir insan olduğunu düşünüp durdu. Furuğ’un şiirlerinin peşine düştü. Okuyordu, anlamıyordu; okuyordu, anlamıyordu ve yine okuyordu. Sonra büyüklere soruyordu. Elbette artık her şeyi büyüklere sormamak gerektiğini anlamıştı. Furuğ’un ilk üç kitabı piyasada bulunmuyordu, o yılların piyasasında. Bu daha kolay ve basit şiirlere, karmaşık ve zor şiirler okuduktan sonra ulaştı. Sonraları rehberlik öğretmeninin düşüncesine başkalarının da katıldığını gördü. İnsanlar Furuğ’a dair sadece bir şeyler duymuşlar ama ondan bir kelime dahi okumamışlardı. Onun kim olduğunu, ne yaptığını bilmiyorlardı. Sonra diğer taraftakilerin de aynı olduğunu gördü, sadece ona âşıktilar. Bu insanlardan biri olmak istemiyorsa, piyasadaki kitaplara ulaşması gerektiğini anladı. Ortalık kitap yazmaktan çok, kitap üreterek yanlışları tekrar edenlerle doluydu. Kendi kendine araştırıp bulmaktan başka çaresinin olmadığını gördü.

1995'te çocuk artık büyümüş, film eleştirmeni ve gazeteci olmuştu. Haftalık bir sinema dergisinde Furuğ'a yönelik aşağılamalar, küfürlerle dolu bir metin görünce buna cevap vermeyi kendine görev bildi. *Selam* gazetesinde bu metne cevap yazdı, böylece ilgilendiği konuya dair araştırma yapmaya da başlamış oldu. 1996'da hakkında dava açılan ilk sinema eleştirmeni oldu. Yine Furuğ'un adı gündeme taşındı. (Şah Dönemi'nde de bir mikrop gibi görülmüş olan Furuğ Ferruhzad'ı siz neden böyle...) Sonra birden küçük defterinin elinden alındığı okul günlerini hatırladı. *Selam* gazetesinin editörü de benzer şeyler söylüyordu: "Yaşından dolayı sen bilmiyorsun ama Furuğ'la ilgili konuşulanları ben iyi hatırlıyorum, 'Günah' işledim, lezzet dolu bir günah' dizesi herkesin ağzındaydı." İşte tam o anda, gerçek Furuğ'u herkese tanıtmayı aklıma koydum. Sebepsiz yere ondan hoşlanmayanlara ve aynı şekilde sebepsiz yere onu sevenlere anlatacaktım Furuğ'u.

2001'de bu araştırmanın bir kısmı *Serd-e Sebz* (Soğuk Yeşil) adlı bir filme dönüştü, Sinemacılar Birliği'nin festivalinde gösterildi. Öfkeli bir jüri üyesi, diğer jüri üyelerine şöyle diyordu: "Bu şıfıntı, ...'nın biriydi. Üç dört şiiri, bir de sıradan bir filmi var. Şimdi bu adam gidip onun belgeselini mi yapmış?!" Bu beyefendi İran sinemasının eski belgeselcilerinden biriydi ve genç adam anladı ki hikâye aynı hikâyeydi. Anladı ki hikâyeye "hiç değışmeksizin" bu şanlı vatanın her yerindeydi ve sona ermeyecekti.

• • •

Araştırmalarıma başlarken yeni tartışmalar yaratacak meselelere girmeye özen gösterdim. Son aşamaya geldiğimde elimdeki bilgilerle bir belgesel film yapmaya karar verince işin yapısı biraz değışti. Çekim sırasında önceden konuşulmamış konular hakkında yeterince derinleşilmemişti. Bu sanatçının hayatı, eserleri ve düşünceleri hem film türünün özelliklerine hem bilgi aktarma amacına uygun biçimde anlatıldı. Furuğ'u bir efsaneymiş gibi değil, bir insan olarak farklı yönleriyle görmeye özen gösterdik. İlk adım, kişiliğine dair araştırmalar yapmaktı. Bunun için yaptığımız ilk şey de onun ismini kuşatan efsane halesini kaldırmak oldu.

O dönemlerde, önsözünde ünlü yazar ve şairlerin görüşlerinin yer aldığı Furuğ şiirlerinden oluşturulan seçkiler oldukça yaygın-

dı. Bu kitaplardan birinin önsözünde şöyle deniyordu: “Sizlerden saklamama gerek yok, Furuğ’u olması gerektiği gibi sunmak için, onun gençlik ve ilk gençlik dönemlerine ait pek çok sözüne ve şiirine bu kitapta yer vermedim.” Ama bizim düşüncemize göre “olmalı, olsun” diye bir şey yoktur, sanatçıyı kendi ölçütlerimizle değerlendiremeyiz, hakkında edindiklerimizi azaltıp çoğaltma yoluna gidemeyiz. Biz Furuğ’u olduğu gibi yansıttık, kimilerinin zihinlerinde yarattıkları Furuğ’u değil. Onu, sevenlerinin görmezden geldikleri yönleriyle, bütün yanlarıyla ele aldık. Bu nedenle kendi zihinlerindeki Furuğ’la bizim yansıttığımız Furuğ’u örtüştüremeyen kimi arkadaşların eleştirileri karşısında sessiz kalıyoruz. Bazıları yazdıkları kitapları gerçek olmayan bir tarihe dayandırsalar da böyle.

Örneğin kimileri kitaplarında, Bertolucci’nin yaptığı söylenen filmin tarihini ve süresini dahi vermekte. Bu filmin hiç yapılmadığını bilmiyorlar. Aynı şekilde Furuğ’un gerçek doğum tarihinin 5 Ocak 1935 değil, 29 Aralık 1934 olduğunu saptayabilmek için gidip nüfus cüzdanını bulduk. Bertolucci’nin Furuğ hakkında bir film yapıp yapmadığından emin olmak için Muhsin Mahmelbaf vasıtasıyla Bertolucci’yle irtibat kurduk ve doğrudan kendisine sorduk bunu; o da bu iddiayı reddetti. Yahut da Farah Diba’nın emriyle onun Zahîrî’ud-Dovle Mezarlığı’na* defnedilmesi bilgisinin doğru olup olmadığını öğrenmek için Furuğ’un ailesiyle irtibata geçtik. Sonuçta yazılanların ve duyulanların hepsinin güvenilir bir kaynağa dayanması için çabaladık.

Bu kitapta yer alan konuşma metinleri, görüntülü kaydedilmiş söyleşilerin deşifre edilerek aktarılmış biçimleridir. Metinlerden bazıları yazara ait *Se Gâne-e Furuğ Ferruhzad* (Furuğ Ferruhzad Üçlemesi) filminde kullanılmıştır. Burada da o üç filmde olduğu gibi Furuğ’un hayatının gerçeklerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Ulaşılan gerçekler film öncesinde ve sonrasında yapılan araştırmalara dayanmaktadır. Konuşmalarda bahsedilenlerde gerçeklik payı olup olmadığı yapılan araştırmalarla teyit edilmiştir. Söylenenlerin arasından bazı konularla ilgili, mesela İbrahim Gülistan’ın eşinin Furuğ’u tahkir etmesi, Furuğ’un kaza günü

* Tahran’ın kuzeyinde, Furuğ’un kabrinin olduğu eski bir mezarlık. (ç. n.)

SAVAK* tarafından takip edilmesi gibi yaygın abartılı öngörülerini kitap dışında bıraktığımızı belirtmeliyiz. Ancak bu konulara kitabın sonundaki “Kronoloji” kısmında kaynak adı belirtilmeden yer verilmiştir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda ulaştığımız evrak ve kanıtlara dayanarak, konuşmacıların yanlışlıklarını anladığımız kimi hususlarda (mekânlar, olaylar, tarihler vs) düzeltmelere gittik. Furuğ’un eserlerine ilişkin çözümlenmelerde herkes kendi bilgisi ve dünya görüşü doğrultusunda bir bakış geliştirmiş durumda, okur da kendi düşüncesine ve bakışına uygun olanı seçecektir. Konuşmalarda pek çok yerde söz edildiği için Furuğ biyografisi vermekten vazgeçtik. Bunun yerine, daha şeffaf bir görüntü ortaya çıkaracağını düşünerek “Kronoloji” kısmına ekledik. Genel bir tasvir sunup yeni detaylar ekleyerek, konuşmalardaki eksiklikleri gidererek Furuğ’a dair, bugüne kadar ortaya konulmamış bir resim çizdik.

Kronolojiyi düzenlerken diğer kitaplardaki yanlışları tekrarlamamaya çalıştık. Bu çalışmanın hiçbir kusuru olmadığı iddiasında değiliz ama biliyoruz ki *Âb u Germâ* (Su ve Sıcak) belgeseli iki epizottan ibarettir. Mesela Furuğ hakkında verilen yanlış bilgilerden oluşan bir kitap onun bu filmin üçüncü epizotunu çektiğini iddia ediyor. Veya en azından Furuğ’un ailenin üçüncü çocuğu olduğunu biliyoruz. Sinema alanındaki eserlerine ilişkin tartışma, daha çok filmlerin yapım ve gösterim tarihlerine ilişkindir. Bu yüzden tarihlendirme konusunda sadece yıl bilgisinden hareket ettik. Buna rağmen her türlü eleştiriye açığız, yanlışlar bize bildirilirse bunları düzeltiriz.

Ülkemizde araştırmalara kaynaklık edebilecek doğru dürüst bir radyo, televizyon ve milli kütüphane arşivi olmadığı gibi günlük tutma alışkanlığımız da yok. Keşke kişisel defterlerimize günlük olayları yazmayı alışkanlık haline getirebilsek de tarih ve zamana dair şaibeli durumlar ortaya çıkmasa. Bu olaylar toplumun önemli aydınları olarak kabul edilen kişilerle ilgili olduğunda bile maalesef elimizden hafızamıza dönmekten başka bir şey gelmiyor. Bütün bunlara rağmen elinizdeki kronolojiyi hazırlarken olayları ve tarihleri en doğru şekilde tespit etmeye gayret ettik. Söyleşi yaptığımız insanları, Furuğ’un kişiliğini, ruh halini, eserlerini tanımlarını

* 1957-1975 yılları arasında faaliyet gösteren İran Milli İstihbarat Teşkilatı. (ç.n.)

kıstas olarak belirledik. Burada söyleşilerini okuyacağımız kişiler toplumda saygınlıkları, özel bir yeri olan (bu da onlara İran'ın en önemli çağdaş sanatçılarından biri hakkında konuşma yetkisi veriyor) ve aynı zamanda onu yakından tanıyan kimselerdir. Sadece Huşeng Golmekani istisnadır ve Furuğ'un sinema alanındaki eserlerine dair konuşmak üzere kendisiyle söyleşi yapılmıştır.

Aylık *Kadın* dergisinin özel sayısı için yaptığım araştırmada geçen bazı konuşmaları da kitaba dahil ettim. O dönemde birkaç kişiyi davet ettik, konuştular; ancak bazı sorunlar nedeniyle kayıt altına alamadık. Yine de film için seçtiğim kişilerin aktarımları sayesinde, benzer içerikte bilgilere ulaşabildik. Bu ilk söyleşilerin *Se Gâne-e Furuğ Ferruhzad* filminin formatına uygun biçimde yapıldığı da akılda tutulmalıdır. Söyleşi için seçilen kişiler ise eser sahibinin kişisel tercihlerine göre belirlenmiştir, dolayısıyla farklı bir kişinin benzer bir durumdaki seçimleri elbette başka olabilirdi.

Bazı söyleşiler araştırmanın ilk döneminde yazılı olarak yapılmış, görüntüler sonradan kaydedilmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönem ile filmin yapımı arasında –bazı sorunlar nedeniyle– altı yıl var. Filmin yapımıyla ilgili sorunlar her şeyi gölgede bırakmıştı. Kimse filme sponsor olmak istemiyordu, Furuğ'un adını duyan geri çekiliyordu. Bazıları da Furuğ'un hayatının ve eserlerinin sadece bir kısmının ele alınmasını öneriyorlardı. Mesela çok değer verdiğim biri, Furuğ'un ilk üç kitabına hiç yanaşmamamı tavsiye ediyordu. Film, birkaç defa çekim aşamasına kadar geldi ancak durduruldu.

İşin her duruşunda bir konuda değişikliğe gidildi. Bir seferinde Ahmet Şamlu'nun, Furuğ'un şairliğinin ikinci dönemini anlatmasını, başka bir seferinde Nusret Rahmani'nin Furuğ'un ilk dönemindeki şiirlerinin sorunlu yanları üzerine konuşmasını kararlaştırdık. Bir başka seferinde de... neyse... (Bu ülkenin pek çok şeyi gibi olmadı da olmadı.)

Başka çarem olmadığı için birilerinden borç alıp işi tekrar başlattım ama bu defa da ekibe yönelik bir saldırı oldu ve hayallerimiz suya düştü. Mecburen çekimler yine durduruldu. Bir defasında emniyet ham görüntülerimize el koydu, bir defa da Tahran'ın başka bir bölgesinin emniyeti gelip filmleri aldı. Bir başka defa da... Zihnimin bir köşesi çekimlerde, söyleşilerde sorulacak sorularla, diğer köşesi direnip emniyetten filmleri geri almak, ekibe saldı-

ranları bulmaya çalışmakla meşguldü. Çekim yapılırken zihnim söyleşilere odaklanmak yerine, çekim malzemelerinin vaktinde iade edilememesi ve kiralama ücretlerinin artmasıyla, söyleşi yapılacak sonraki kişinin ayarlanmasıyla, ekibin öğlen yemeği vesaire ile meşguldü. Keşke böyle olmasaydı da daha rahat kafayla, daha iyi söyleşiler yapılabilseydi.

Soruların, tartışma mecrasına çekilmeden, karşıdaki kişinin anlatımına olanak sunacak şekilde tasarlanmasına gayret edildi. Konuşma metinlerinde de [hukuki açıdan] sonradan sorun yaratacak şahıs isimlerinin yer almamasına özen gösterildi. Söyleşilerde anlatılmak istenmeyenler ya da anlattıklarından sonra söz konusu olayla ilgili isimlerin çıkarılmasını isteyen kişiler ve birkaç senelik araştırmalarım hakkında bir yazı yazmayı çok isterdim. Ancak bu ayrıntıları bilen kişilerden bir kısmının tutucu yaklaşımları nedeniyle, bir kısmının da bilmediğimiz gerekçelerle bildiklerini anlatmadıklarını, sır gibi saklamak istediklerini biliyorduk. İşte bu yüzden böyle bir yazıyı hiç kaleme alamadım. Kaynak gösterilmeden verilen bilgilerin geçerliliğinden emin olamasam da bunların bir kısmını kaynağını belirtmeden kronoloji bölümünün sonuna eklemekle yetindim.

Bu kitabı yazan kişinin düşüncesi şudur: Ahlak denilen şey, insanın insanlığına, kişilik haklarına zarar vermeyen şeydir. Furuğ gibi insanlar söz konusu olduğunda ahlak ailenin ve toplumsal sınırların ötesindedir. Benim inancıma göre böyle insanların hayatlarının hangi ayrıntısına kadar inilebileceğine karar verirken esas alınması gereken ölçüt, etraflarındaki insanlara zarar vermemek olmalıdır.

Bu kitabın ortaya çıkmasına yardım eden herkese, bu ülkede çok yaygın olan içtenliksiz övgü ve yüceltmelerle dolu teşekkürlerimi değil gerçekten içten teşekkürlerimi, sonsuz saygılarımı sunuyorum. Özellikle Furuğ'un kız kardeşi Glorya Ferruhzad söyleşi yapmayı kabul etmemesine rağmen benden yardım ve desteklerini esirgemiştir. Söyleşiye katılan herkese, bilhassa desteğini sunan Puran Ferruhzad'a, değerli arkadaşlığımı sunan Kave Gülistan'a, daha önce bu kitabı basmaları kararlaştırılan ama sonra bazı sorunlardan dolayı bunu gerçekleştirilmeyen Nigahe İmrüz Yayınevi'nin genel yayın yönetmenleri Hac Babayi ile Mahmud Cevanbaht beylere ve kitabın ilk baskısını yapan Ruznigar Yayınevi'nin genel yayın yönetme-

ni Mehemed Rıza İslami'ye, Huşeng Golşiri'nin söyleşisini bana veren Ahmed Zahidi'ye, yardımlarından dolayı değerli kardeşim Mehemed'e; Fahri Gülistan'a, Rahman Esedi'ye, Huceste Kia'ya, Gulam Haydari'ye, Mehemed Ettibai'ye, Huşeng Esedi'ye, Vahid Purüstada, Sohrap Hüsrevi'ye, Alireza Mutemidi'ye desteklerinden dolayı ve araştırma döneminde ve söyleşilerde hem bana yardım eden hem moral veren, dönen çarkı durduğu zamanlarda harekete geçiren değerli arkadaşım Şehla Yadigarpur'a teşekkür ederim.

• • •

Şimdi o genç adam, bu işi söylenmemişlerin söylenmesi için sadece bir başlangıç olarak görüyor. O genç adam arzu ediyor ki İbrahim Gülistan söylemediklerini söylesin ve başka şeyleri bilenler de bildiklerini saklamasınlar. Furuğ'la iyi hatıraları olmayanlar, Furuğ'u efsaneleştiren onu cansiperane savunanlardan korkmadan gerçeği söylesinler. Kendilerini Furuğ'a yakın bir insan olarak gösterip varolan durumu onaylama tavrı takınmasınlar. Ve bunu yaparak tarihi, kendi istedikleri gibi göstermeye çalışanlara karşı çıksınlar ki bu tür insanlar azalsın. Böylece belki bu ülkenin geleceği değişsin, insanlar araştırmayla dedikoduyu birbirinden ayırabilir hale gelsin, daha doğru anlatılar ortaya çıksın.

O genç adam Furuğ'u seven diğerleri gibi Furuğ'a ve onun hayatına baktığında herkesi ve her şeyi onun baktığı açıdan görüyor. Ama şimdi bir süredir kafasını meşgul eden bir şey var: "Eğer duygusal birinin hayatına başka bir açıdan bakabilseydik, mesela bir annenin baktığı açıdan bakabilseydik, Furuğ'un hayatını nasıl görürdük?" O genç adam her şeyden daha önemlisi Furuğ'u bir insan olarak tanıyor. Furuğ bir âdemoğlundan doğmuştu, bir insandı ve her insan gibi doğruları ve yanlışları vardı; ne bazı zihinlerin putlaştırdığı gibi masum ve dürüst ne de bir efsane! Bir insan farklı boyutlardan oluşur; bir insanı bunu bilerek, yanlışlarını ve doğrularını görerek sevmek gerçekten sevmek demektir. Böyle sevmek her şeyden daha değerli, daha üstündür... Ve şimdi o genç adam Furuğ'u seviyor ve bunun her sevgiden değerli ve üstün olduğunu hissediyor.